

FITINGHOFF, LAURA (1848–1908): *Barnen*
ifrån Frostmofället. En barnberättelse för stora och små.
Stockholm: Ljus, 1907. Ill.: Vicken von Post. 214 s.

I förordet till första upplagan av boken (som snabbt blev en klassiker) skriver LF att hon inspirerats till sin berättelse när hon hört en föreläsare beklaga att den samtida barnlitteraturen nästan uteslutande handlar om ”den bildade klassens barn”. När ”allmogens barn” figurerar i dessa berättelser är de oftast försagda och slöa eller riktiga odågor. Dessutom är de nästan alltid föremål för överklassbarnens välgörenhet och förbättringsiver. Berättelsen om Frostmobarnen handlar visserligen också om nödhjälp och välgörenhet. Men LF låter de sju fattiga allmogebarnen vara hjältemodiga huvudpersoner, som inte bara tåligt uthärdar kyla, svält, och trötthet, utan dessutom, genom sitt väna väsen och sin godhet, sin arbetsvillighet, sin renlighet och allmänna duglighet, påverkar och stärker andra människor. Barnen är fostrade till kristen och luthersk dygd. Deras far, som inte orkade med de tröstlösa villkoren i fjällen, tog till spriten och dog i en skogsolycka. Modern, som när berättelsen börjar just har avlidit, lyckades ändå med sin kärleksfulla vård göra de sju barnen till lysande föredömen som väcker omvärldens respekt.

På sin vandring undan kommunens förfärliga fattigvård, under detta ett av 1860-talets svåra nödår, möter de föräldralösa syskonen människor som behöver dem och därför tar sig an dem. Den försupne gamle skomakaren Ladd-Pelle börjar ett bättre liv när barnen varit hos honom några dygn. Det unga jägmästarparet som inte lyckats få några egna barn, behöver småstintorna; storbondeparet, som mist en dotter och är på väg att mista en son, behöver både äldsta Frostmoflickan Anna-Lisa och gossen Per-Erik, jämngammal med den sjuke sonen i huset. Den unga sågverksarbetarhustrun nere i kustlandet, där sågverksindustrin expanderar och skapar välstånd, saknar sin hembygd i fjällen och övertalar sin man att behålla både Månke och geten Gullspira. Fantasifulla, ljuvliga lilla Maglena, slutligen, blir liksom stora-syster Anna-Lisa tröst och ersättning för en död syster och dotter – nu handlar det om en förmögen Stockholmsfamilj som lovar skaffa en get till hemmet (som kan-ske låg på Söder där författarinnan och hennes dotter Rosa under en period också hyste husdjur) för att få Mag-lena att trivas i storstaden.

I de avslutande kapitlen kommer Ante och Maglena, som de sista oplacerade i syskonskaran, till en fåbod och träffar fem glada och livliga präst-gårdsdöttrar – just desamma som författaren skildrat i sin debutbok *En liten värld bland fjällen*. Ante, som burit det tunga ansvaret för syskonen under hela den långa vandringen, blir här också fosterson till prosten och lovad prästutbildning.

Det som gör beskrivningen av dessa föredömen och praktbarn övertygande – eller åtminstone njutbar – än i dag är den temperamentsfulla skildringen av deras olika karaktärer, deras käbbel och gräl och gnäll, deras oerhörda glädje och lika oerhörda skräck och vilsenhet. Långa stycken av vägen pratar och berättar de för varandra, vilket gör tystnaden, när den inträffar i de djupa svackor som hungern och dödströtheten skapar, så påtaglig och tung. Som ljusgestalter kommer de vandrande genom snöyran från den fattiga fjällkommunen – deras låga är emellanåt nära att släckas.

Omisskännligt ”norrländskt” är snölandskapet som barnen ömsom upplever som vackert, mjukt och tryggt, ömsom som skrämmande och pinande hårt när stormen tjuger och svider i skinnet och förblindar. Berömda är naturbeskrivningarna, våren med ljusets återkomst och förfallstiden, sommarens blommor, djuren. Detaljerat och närgånget skildrar Laura Fitinghoff hur man traskar och går, glider fram i släde eller ackja, äter och hungrar, mjölkar en get och inrättar sig under en gran i storskogen i Ångermanland på 1860-talet. Särskild omsorg ägnar hon folktro och folklore, sångerna och berättelserna, beskrivningarna av hur man bakar och broderar, täljer, stickar och virkar, städar och sjunger, hur man möblerar och inreder och hur man klär sig.

Inte minst gäller det den samiska kulturen: när Frostmobarnen möter den gamle flyttsamen Mattes, som de känner från sina hemtrakter, beklagar han att de bär tunga svenskkläder som gör det svårt att ta sig fram i snön. Lille Nerjla däremot, ”han spratt och han hoppade, smidig som en skogs-mård i sin korta renskinnskolt med de bensnäva byxorna fastsnurrade vid smalbenet medelst granna band med tofsar och på fötterna de fjäderlätta skinnpjäxorna [...]” (141)

När barnen kommer till lapplägret målar Laura Fitinghoff med bjärta färger, samtidigt som hon, liksom tidigare, gärna bryter stämningen med inskjutna förklaringar till etnologiskt intressanta föremål och uttryck. Tempot blir högt och intrycken eggande: ”en ljudande jolkning, ett underligt, genomträngande skrån liksom från strupen och gommen i förening.” (142); ”Kvinnorna talade smekande, halfsjungande med korna, som de mjölkade. [...] Ante och Maglena blefvo som yra i hufvudet. De togos med af lifvet, af den lustiga låten, af den liksom muntra brådskan.” (144) När barnen efter några dagar vandrar vidare till bördigare trakter – utan att någon av dem blir lämnad hos samerna – hör de långt borta Lapp–Mattes avskedsjolk: ”Bort draga vandringsbarn, bort att mycket få se och lära ur bokens svarta ord. Fattig lapp intet veta, icke kunna tyda svarta ord.” (148)

Margot Nilson visade i *En barnbok som tidsspegel* (1968) hur de flesta av de olika rörelser som var aktuella vid *Barnen ifrån Frostmofällets* tillkomst 1907 har satt spår i berättelsen. LF stod nära Skansens grundare Artur Hazelius. Hans idéer stämde väl med hennes egen känsla för hembygd och folklore. Ellen Keys och sekelskiftets tankar om skönhet för alla avspeglas i beskrivningen av fåbodstugan och sågverksarbetarhemmet. Barna- och fattigvården, nykterheten, djurskyddet, emigrationen och nationalismen, skogsbruket och sågverksindustrin (”Norrlandsfrågan”), försvaret och religionen, är andra sekelskiftesfrågor som författarinnan mer eller mindre utförligt berör i sin bok om 1860-talets Ångermanland. (Beträffande den samtida synen på samerna och samepolitiken, se Lindskog, 2005.)